

Skalička, Jiří

**Transformace Krále Lávry : Moritz Hartmann a Karel Havlíček
Borovský**

In: *Literárněvědné studie : profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám.*
Jeřábek, Dušan (editor); Kopecký, Milan (editor); Palas, Karel (editor).
Vyd. 1. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1972, pp. 113-119

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120792>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

TRANSFORMACE KRÁLE LÁVRY

Moritz Hartmann a Karel Havlíček Borovský

JIŘÍ SKALIČKA

Na samém začátku geneze Havlíčkova Krále Lávry je jedna ze dvou starých řeckých midasovských pověstí o králi, který rozhodl umělecké utkání mezi Apollónem a Panem ve prospěch Panův a byl nespokojeným bohem potrestán oslíma ušima. Své trapné poznamenání pečlivě ukrýval pod královskou tírou, až je prozradil holič, který nedovedl tajemství královo zachovat a našeptal je do vyhrabané jamky. Rákosí, které z ní vyrostlo, však tajemství svým šumotem prozradilo.¹

Roku 1851 vycházejí v časopisu Deutsches Museum Listy z Irska, Briefe aus Irland, jejichž autorem je Moritz Hartmann, německý židovský spisovatel z Prahy. Je v nich zaznamenána též „nejkrásnější z nejkrásnějších pověstí světa“ — tak aspoň ji charakterizuje Hartmannův vypravěč Barry v jedné irské hospodě, dřív než začne přednášet příběh o králi Lávrovi, Die Geschichte des Königs Lavra.² V Deutsches Museum ji také četl Karel Havlíček Borovský a 11. února 1852 — to už byl sedm neděl v Brixenu — si ji přeložil a dal jí název Pohádka o králi Lavrovi.³

Než pokročíme ve sledování geneze Havlíčkovy poemy, bude namíste literárněhistorická odbočka, týkající se vztahu Havlíček — Hartmann. Havlíček Hartmanna znal, byli vrstevníci a spolužáci na pražské filosofii, dokonce prý přátelé, aspoň dočasně, nejdéle však do roku 1848, kdy se jejich názory i životní cesty rozcházejí. Hartmann žil v letech 1821—1872, pocházel z Dušníků u Příbrami, z židovské rodiny údajně španělského původu.⁴ Byl švagrem Siegfrieda Kappra, téhož autora Českých listů, vlasteneckých veršovanék, kterého roku 1846 Havlíček odmítl přijmout mezi české poety, i když mu byl literárním patronem sám Václav Bolemír Nebeský.⁵ Hartmann žil počátkem 40. let také ve Vídni, v Berlíně a v Lipsku. Roku 1845 vydal v Lipsku svou básnickou prvotinu, nazvanou Kelch

¹ Midas byl fryžský král, žil kolem r. 700 př. n. l., ale pověst se vztahovala k jínému, mytickému Midasovi, který pak byl s historickým Midasem ztotožněn.

² Je otištěna na str. 849—851 uvedené stati *Briefe aus Irland*.

³ Rukopisný záznam je de facto výtah z Hartmannova textu a je zachován v Literárním archivu Národního muzea na Strahově. Jeho závěr přetiskl Miloslav Novotný v edici Havlíčkovy *Knihy veršů* z roku 1934 v poznámkách na str. 323.

⁴ Jan Langner uvádí jméno rodiny Duros v článku o Moritzi Hartmannovi ve Studentské revui 1921, str. 12—13.

⁵ „Vašek z Nebe, / jenž zplodil Kapra ze sebe...“ — čteme anagramatickou náražku Havlíčkovu v *První jenerální schůzce Českého národního museum 1847*.

und Schwert, Kalich a meč, verše opěvující husitství.⁶ Roku 1847 se Hartmann vrací do Prahy, je zatčen a dokonce uvězněn. Teprve jaro 1848 ho vynáší do čela pražské revoluční německé skupiny, spolu s Uffo Hornem a Alfredem Meissnerem. V té době se s ním utkává Havlíček, kterého prý Hartmann napadl ve schůzi Národního výboru 13. března 1848 kvůli údajnému výroku: „Raději ruskou knutu než německou svobodu!“⁷ Podle Ladislava Quise Havlíček tento výrok přiznal, ale s tím, že jen pro svou osobu dává přednost národu příbuznému, kdyby vůbec měl být poddán.⁸ Podle J. V. Friče tomu bylo jinak, Havlíček prý použil výroku v soukromém rozhovoru a Hartmann „zneužil slov těch“.⁹ Hartmann, který zprvu podepsal i českou deputaci dne 18. března 1848,¹⁰ později „držel s reakcí a s Matyášem Thunem“, to prý pod heslem: „Lasst uns alle bloss Böhmen sein!“ Frič dokonce tvrdí, že „zpívalo se všeobecně: Rus je sice Slovan — ale hořká jeho krev, / nechce ukatován knutem býti český lev! / My držíme s Poláky! / s našimi rodáky“ atd. Je samozřejmě otázka, lze-li pod pojem reakce subsumovat shodně s Fričem Matyáše Thuna i Frankfurt, jehož přívržencem a poslancem za Litoměřice se Hartmann stal. Po porážce revoluce odchází Hartmann do Švýcar, odtud do Paříže, cestuje po Anglii, Irsku a Skotsku,¹¹ je dokonce raněn jako válečný dopisovatel za krymské války. Konečně se roku 1858 stává profesorem německé literatury v Ženevě, znovu však zase působí jako redaktor v Německu, kde stojí na straně opozice proti Bismarckovi, a od roku 1868 je ve Vídni vedoucím redaktorem fejetonu Neue Freie Presse až do smrti. Ferdinand Freiligrath ho ocenil jako „vojáka svobody a básníka“ mladočeského hnutí. Z Hartmannovy tvorby připomeňme aspoň satirickou Reimchronik des Pfarrers Mauricius z roku 1849, protirakousky zaměřenou, a román Der Krieg um den Wald z roku 1850, s tématem zápasu českých sedláků se zbohatlíky o obecní les. Hartmann překládal též Rukopisy (1847), dále Petöfiho, Turgeněva, bretaňské lidové písně. Zaujal čtenáře zvláště popisy svých cest i autobiografickými črtami z roku 1848. Z pařížského pobytu se datuje známost, ba přátelství s Heinem, Bérangerem a Mussetem. Hartmannův životopisec Otto Wittner velmi plasticky charakterizuje vznik Listů z Irska.¹²

„Tak uběhly krátké měsíce londýnské sezóny — nestálý Hartmann strávil listopad 1849 v Ženevě, zimu v Bernu, podniká cestu do Anglie, do Chelsea, navštíví domek Carlylův, Mazziniho, stýká se s haute finance v salónu Izáka Goldschmida, jednoho z trojice Rotschild—Montefiore—Goldschmid, opět sahá po holi poutnické. Tolik oplakávané Irsko si vyvolil za

⁶ *Meč a kalich* vydal už roku 1843 Jan Erazim Vocel.

⁷ Viz Josef Jakub Toužimský, *Na úsvitě nové doby*, Praha 1898, str. 331.

⁸ Viz poznámku v Quisově vydání *Korespondence Karla Havlíčka*, Praha 1903, str. 586.

⁹ Josef Václav Frič, *Paměti II*, vyd. Karel Cvejn, Praha 1960, str. 18–19 a 221.

¹⁰ *Ibidem*, str. 392.

¹¹ Otto Wittner, *Moritz Hartmanns Leben und Werke I, II*, Prag 1906–1907, str. 59 II. dílu, připomíná emigrantskou trojku londýnskou, kterou tvořili Fr. Ladislav Rieger s Hartmannem a Meissnerem, společně též putovali po Skotsku po Hartmannově návratu z Irska.

¹² *Ibidem*, str. 56–58. (Překlad německého i anglického textu.)

cíl cesty. Na vlastní oči chtěl vidět Freiligrathem opěvovanou Niobe národů.

Počátkem července (1850) přesídlil do Dublinu, asi měsíc se toulal po zemi. Poznával celý zelený Erin a jeho bystrým zrakům nezůstalo skryto nic, co se mělo stříci denního světla. Opustil Londýn v náladě nijak přátelské Anglii a nezískal vysoké mínění o anglické kultuře a mravech. Pohled na irskou bídu musil tyto dojmy výrazně posílit, a tak chápeme, že nemohl být anglické civilizační snaze na žádný způsob práv. Uvážíme-li to, ušetříme si předhůzku přehánění: jen to (můžeme vytknout), že na obraze, který už tak velmi postrádá jasné barvy, maluje zcela šedou do šedé a jeho pohled je sentimentálně slzavý. Při tom všem jsou jeho Listy z Dublinu [sic!] historicky cenné a plnohodnotným svědectvím o náladě a stavu Irska po smrti velkého agitátora O'Connela.

Neboť v Irsku našel Hartmann opět chuť k práci, přinejmenším se rozhodl dle rady své přítelkyně Amely Böltové literárně využít svých cestovních dojmů. Tak vznikly jeho čtyři Listy z Dublinu, jimiž debutovalo úspěšně Německé Muzeum, jeden z nejčestnějších žurnalistických jevů Německa, tehdy právě založené Robertem Prutzem a Vilémem Wolfsohnem. Moto, které klade před tyto irské listy, ukazuje, v jakém tónu jsou laděny:

„Hladomor je v tvých tvářích, / nouze a vyčerpanost z hynutí ve tvých očích, / na zádech hadry roztržené bídou, / svět není tvůj přítel, / ani světský zákon.“ — — — Anglické vykořisťování vidí Hartmann na každém kroku... 14 hodin práce... Teprve mnohem později je natolik nestranný a nezaujatý ve svém soudu, aby přiznal, že ho „Irsko v Dublinu a ve hrabství viklovském ovlivnilo k soucítu, k romantickému soucítění a nenávisli k Anglii, v Belfastu však a v Antrimu pohrdáním k Irsku a úctou k Anglii“.

Hartmann nepodává nějaký suchý popis cesty. Všecko je básnicky oživeno a živě proniknuto typickými postavami, které vyrostly z vylíčených poměrů: Juddy, krásná irská dívka, která téměř padla za oběť strašné nouzi, a celý ten nádherně individualizovaný kroužek, s nímž se Hartmann seznámí v zakouřené krčmě. S nejjemnější intuicí, která má příchut' jeho nejlepších cestovních novel, jsme postaveni doprostřed tohoto života, do bídy a starostí, a nádherná naivita charakteristických postav nám umožní přehlédnout mnohou tendenční větičku.

— — — Právě tak nás uvádí do způsobu myšlení lidu, který poznáváme z jeho písní a pohádek. Vypráví se přepěkný a mimořádně charakteristický protějšek k bajce o Midasovi... Při svých pozdějších cestách mýnil Hartmann věnovat těmto věcem mnohem větší pozornost, než mu nyní dovoľoval časově tak omezený pobyt na Zeleném ostrově.“

Havlíček na rozdíl od Hartmanna měl v Brixenu času až příliš mnoho, neměl však ani trochu té kyžené pohody, která je podle jeho názoru nutná, aby vzniklo umělecké dílo. Teprve po uplynutí půltřetího roku konfinace se vrátil k svému výtahu z Hartmannovy prózy a 12. července 1854 vytvořil první náčrt básně Král Lávra.¹³ Rukopis Havlíček dokončil až 5. září

¹³ Náčrt s konceptem 1. strofy a variantou 1. a 2. strofy obsahoval heslový rozvrh 35 slok básně — vzniklo jich nakonec 37.

1854.¹⁴ První otisk vyšel v Rodinné kronice 1863, knižního vydání se báseň dočkala zásluhou V. V. Zeleného v Havlíčkových Spisech, vydaných nákladem Svatoboru 1870. Dalších vydání je velké množství, jen málokterý editor nebo komentátor si však všímá vztahu Havlíčkova dílka k Hartmannově předloze. Podle názoru Miloslava Novotného se Havlíček „držel své předlohy a ... téměř nic podstatného nevymýšlel a nepřetvořoval“.¹⁵ Též Prokop Miroslav Haškovec napsal obsáhlý doslov k edici Krále Lávrý roku 1922.¹⁶ Haškovec zdůrazňuje jako charakteristický pro výklad geneze Havlíčkovy básně — moment přejímání. Velmi přesně odlišuje, co je u Havlíčka původní, tedy navíc, jde až tak daleko, že „troje moře, devatery hory“ zeměpisné situuje, aby dokázal věcnost a konkrétnost Havlíčkových veršů. Vyzvedá prvky, které jsou Havlíčkovi vlastní, jimiž se jeho příběh liší od vyprávění Hartmannova Barryho. Je to především počešťování příběhu narážkami na Čechy v cizině, zvláště muzikanty, dále situace, jimiž Havlíček předlohu zkonkréťňuje, upřesňuje a konečně i dramatizuje.¹⁷ Pádný prohavlíčkovský argument Haškovecův je Kukulín změněný v dvorního holiče: kdežto u Hartmanna byl pouze „osvobozen a přijat do služeb“, u Havlíčka se pyšně nese ve své livreji, která je podrobně popsána: „... jasné hvězdy na fraku se třpytí, / zlaté porty, vyšívané kvítí, / břitva po boku.“ Navíc je tu ještě po antitézi: „Než co platí hvězdy, / zlaté třepení, / když srdečko trápi / ostré hryzení...“ vtipný Havlíkův paralelismus: „Husy štěbetají, / tichá je labuť, / kdo chce tajnost smlčet, / holičem nebud“; proti Hartmannovu konstatování, že holič je „ponurý, zamračený, melancholický, zamlklý a nekonečně smuten“, u Havlíčka se matka sama dohaduje: „Ach, můj milý synu, / co tě sužuje?“

Mimořádně významné jsou u Havlíčka kompoziční posuny, např. rafinované zamlčení motivu, utajení oslích uší: u Hartmanna jsou zdůrazněny hned na počátku vypravování, u Havlíčka teprve ve 20. strofě čteme náznak tajemství, „co vidívá na králi pod vlasy / vždy při holení!“ A tajemství je definitivně odhaleno až ve 32. strofě, pět slok před koncem, zásluhou české basy, která řve, až vše přehluší: „Král Lávrá má dlouhé oslí uši, / král je ušatec!“¹⁸

Souhlasíme s Haškovcem i co do hodnocení jedinečnosti Havlíčkovy obrazné, jádrné mluvy, a to nejen v obrazech typu Lávrových vlasů, splývajících králi po krku „jako roj včel“, ale i v lidových úslovích a rčeních: „způsobil králi čistou věc“, „čekala je odplata / to šibenice“ (zde asi rusismus), ironické „zdrávoť pro poddané“ a ještě jemnější, podle Haškovece subjektivizované, „na holiče tuze zanevřel“.

Vůbec má Haškovec řadu cenných postřehů, např. o tom, že jméno Lávrá slyšel Hartmann špatně, že správně zní Labraid nebo podobně, za-

¹⁴ Existuje též čistopis datovaný cizí rukou s poznámkou: „Brixen 12. 7. — 23. 8. 54.“

¹⁵ Viz Novotného doslov k vydání *Krále Lávrý* v Havlíčkově Brodě 1948.

¹⁶ Byla to členská prémie Umělecké besedy s ilustracemi Vlastimila Rady.

¹⁷ Připomíná např. scénu s holičovou matkou, která se protlačí zástupem — jak se domnívá Haškovec — zvědavců sběhnuvších se k popravě. To však není přesvědčivý argument, v předloze se nadto píše jen o zástupu ozbrojenců a výjev tedy sotva lze pokládat za typicky českou scénu prosící matky.

¹⁸ U Hartmanna to byla typická irská harfa, jaká je i ve státním znaku Svobodného Irsku, bard si ji opravil špalíčkem z vrby.

cháží však v protikladu k Novotnému do druhé krajnosti, když tvrdí, že „z bezduché zkazky stala se opravdová satirická báseň, velmi jemně pointovaná v ideu, která jí celou prolíná, báseň v krásném smyslu tendenční“.¹⁹ Nic proti vysokému ocenění Havlíčkova Krále Lávyra, ale Hartmann nezapsal a nenapsal jen „bezduchou zkazku“, i on vidí básnicky, detaily velmi konkrétní a zároveň poetické (tak trůn, kolem něhož ležely čerstvě napadané vousy, osamělá vrba, jejíž větve těžké listím spadají na všechny strany), má též svou objektivní ideu, snad poněkud žurnalistickou: je to harfa volající na 50.000 hosti, že král Lávyra má oslí uši, a následující králova myšlenka, že dá všech 50.000 popravít, protože co vědí oni, ví za hodinu půl miliónu a za další hodinu celá země, i s tím, že „tajemství jednou prozrazené už nikoho nepálí“, a k tomu ještě závěrečná poznámka, že král pak už nenutil poddané, aby se mu podobali dlouhými účesy, kterou Havlíček nemá, která je však důležitá, protože zobrazuje absolutismus v ještě horším světle: u Havlíčka trpěli jen holiči, u Hartmanna kromě nich i ostatní občané. Vyvozují z těchto „žurnalistických“ úvah, že Hartmann sám dále upravoval irskou pověst „pochybného pramene“, jak ji charakterizuje i Haškovec.

Samo téma krále s oslíma ušima je podle Havlíčka látka midasovská, podle Haškovce (a správně) vůbec světová, protože se najde u Ovidia v Proměnách stejně jako ve staroekelské slovesnosti, v soudobém Irsku i u Vuka Karadžiče. Též Kukulín je pojmenování významné, podle Haškovcova názoru je Havlíček převzal z Macphersona, kde vystupuje hrdina Kuchulin; Hartmann svého holiče vůbec nepojmenoval.

Konečně poznal Haškovec správně, jak Havlíček zápolil — cituji doslovně — „s kultem osoby královny“, „s byzantinismem poddaných vůči tyranovi“. Matera usitata v irské pověsti, látka porůznu mnohokrát využitá, se stala zásluhou Havlíčkovou dílem, které je živé podnes, v neposlední řadě i dramatickou aktualizací Milana Uhda, jehož Král-Vávra byl patrně inspirován též Haškovcovým doslovem, v němž se připomíná slovanská podoba jména Lávyrova (míní asi ruské „lavra“ = klášter) a příbuznost s českým Vávrou.

Také Jaromír Bělič zdůrazňuje samostatnost, novou motivaci ve vykreslení postav a i v symbolizaci jejich vlastností až k závěrečné pointě protimonarchické.²⁰ Bělič se domnívá spolu s Haškovcem, že Havlíček mohl znát verzi Karadžičovu, odmítá však kupodivu názor, že se Hartmannova irská verze dala použít lépe než slovanské varianty midasovské pověsti. Tvrdí, že zná jednu bulharskou pověst fabulačně nápadně blízkou Hartmannově — o caru Trojanovi — a soudí, že Hartmannův záznam byl Havlíčkovi jen impulsem k práci na básni v Brixenu, kde prý měl Havlíček více času na psaní a zpracovávání námětu už dříve mu známého: „Bylo by ovšem zajímavé srovnat jednotlivé slovanské varianty a provést paralelu s podáním Havlíčkovým, jež se opírá o cizí půdu. Snad by se pak dalo zjistiti, co typicky slovanského Havlíček vložil v svém zpracování do irské verze,“ uzavírá Bělič, ale kromě připomínky další midasovské historie z pera Anatolije Vasiljeviče Lunačarského problém dále nesleduje.

¹⁹ Haškovecův doslov, str. 31.

²⁰ Jaromír Bělič, *Karel Havlíček a Slovanstvo*, Praha 1947, str. 99n.

Není snad ani nutné uvažovat o dalších možnostech Havlíčkovy inspirace, máme-li v Havlíčkově korespondenci²¹ doklad o tom, že Krále Lávrů srovnává autor s midasovskou pověstí řeckou, a s ničím jiným. Jde o list dr. Josefu Podlipskému, psaný mezi 12. červencem a 23. srpnem 1854, tedy ve stadiu definitivního zpracovávání lávrovské látky: „Ze zoufalství pustil jsem se zase na Parnas a mám několik čiperných prací pod hoblíkem. Mezi jiným kupř. veselou baladu pod titulem Král Lávrů. Jest to zpracování jedné irské povídky o tomto královi; téma je à la Midas, ale více humoru leží již v té povídce irské [podtrhuji: „více humoru“ už v předloze! — pozn. J. S.] než v řecké, a mým přičiněním se ještě ten kapitál zmnoží...“ Konečně už dva roky předtím psal Havlíček 25. srpna 1852 Palackému, že se pokouší o několik „žertovných balad v domácím duchu našem“ — patrně měl na mysli zpracování překladu z časopisu Deutsches Museum, snad v nějaké první verzi konceptu.

Nechávám stranou doklady o tom, jak se ještě dále vyvíjela a měnila vznikající báseň při své realizaci.²² Připomenu jen důležitější odchylky Havlíčkovy od Hartmannova textu, zvláště Havlíčkovu pointu, že „ty dlouhé uši / právě dobře ke koruně sluší, / všechno zmůže zvyk!“ Je totiž v protikladu k Hartmannově verzi o tom, že zvyk způsobil pasivitu Irčanů k popravčímu teroru. Zde šel Havlíček dále i kompozičně, „zvyk“ je mu kompoziční svorník celé skladby, operuje jím na začátku i na konci, Hartmann jen na začátku. Též Havlíček-vypravěč je skryt za číši „čerstvého“, ustoupil, aby tím plastičtěji vynikly postavy příběhu. K Havlíčkově tíži naopak přičítám, že oslabil závěr obecnou pointou o ženském jazyku a neschopnosti udržet za ním tajemství. Za zmínku by stály i další úvahy bodrých Hartmannových Irčanů, zejména spor o tom, zda nemohl holič krále prostě podřezat. Podle Hartmanna — a i to mne utvrzuje v názoru, že pověst není pouhým prepisem slyšeného vyprávění — ztroskotá možnost takového řešení na ortodoxním katolictví Irčanů, protože holič, který se právě vyzpovídal, nemůže přece krále zabít a poslat ho i s jeho hříchy rovnou do pekel. Havlíček o zpovědi neuvádí ani zmínku.

Není snad nutno zdůrazňovat jinotajný smysl a poslání celé Havlíčkovy básně; také jím se liší od irské verze Hartmannovy, prošpikované jen porůznu narážkami na absolutismus. Ať už měl Havlíček na mysli Ferdinanda V. nebo vůbec absolutního vládce, ať využil svých dřívějších novinářských paralel s irským Repealem, jehož byl jakýmsi dovozcem a duchovním otcem při vzniku Českého repealu, udělal z cizí pověsti specificky českou báseň, včetně metrického půdorysu, k němuž byla podkladem populární lidová píseň Kdyby moje milá samé pentle byla... Podle ní je též skládáno osobní vyznání Havlíčkovo — Moje píseň (Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně...).

Konvenční pohádkový začátek, že „už je to dávno, taky od Čech dál,“ který kromě Havlíčkova záznamu Pohádky o králi Lávrůvi vedl asi Felixe Vodičku k důslednému označování Krále Lávrů za pohádku, je myslím zpochybněn lokalizací pověsti do hrabství viklovského, ležícího jižně od

²¹ Cit. *Korespondence Karla Havlíčka*, str. 790.

²² O tom podrobněji v mé rukopisné práci *Havlíčkův satirický odkaz*, str. 184n.

Dublinu.²³ Naproti tomu připomínka Marie Řepkové v havlíčkovské kapitole II. dílu akademických Dějin,²⁴ že totiž Havlíček si už v Moskvě poznámenal myšlenku: „Sepsati povídku, v níž by se co směšná osoba objevil král...“, je důležitá a mohu ji podepřít jinou Havlíčkovou zápiskou: „Napoleona vystavit směšným neb ukrutným v divadle neb v povídce...“ Co je ostatně jiného i případ cara Vladimíra, který tak krutě zničil boha Peruna?!

Mohu předběžně uzavřít konstatováním, že jak Hartmann, tak Havlíček postupovali vzhledem k předloze po svém, Havlíček byl samozřejmě závislý na Hartmannově „záznamu“ pověsti irské. Nelze podceňovat Havlíčkova Krále Lávru poukazem na jeho odvozenost, ani Hartmannovu verzi redukovat jen na záznam toho, co v Irsku slyšel. Oba autoři jsou natolik sví, že sotva lze pochybovat o jejich originálním přístupu k látce. Teprve samo zpracování odlišuje žurnalistovu verzi poutavé prózy, proložené několika politickými narážkami, od básníkovrafinovaně komponovaného zpracování satirické poemy, záměrně psané v duchu české lidové balady.²⁵

Král Lávra je skladba dodnes živá, nesčetněkrát byla vydána a je přeložena do řady světových jazyků, zfilmována v loutkovém filmu, dramatizována v baletu i v komedii. Je originální především oním spojením prvků irského a českého, prodchnutých duchem svobodymilovnosti, a zároveň až černým, šibeničním humorem, s jakým Havlíček dva roky před svou smrtí — ostatně zaviněnou konfinací — zobrazil mocenské vraždy nevinných lidí, vrcholně ironicky jako jedinou „slabost“ jinak dobrého krále. Což je myšlenka platná bohužel nadčasově.

TRANSFORMATIONEN DES KÖNIG LÁVRA

Im vorliegenden Artikel wird die Genesis eines der berühmtesten satirischen Gedichte Karl Havlíčeks — König Lávra (1854) — im Verhältnis zu seiner Vorlage beleuchtet. Es handelt sich ursprünglich um eine alte irländische Volksgeschichte, die von dem Prager jüdischen Journalisten und liberalen Politiker Moritz Hartmann in der Zeitschrift „Deutsches Museum“ 1851 in seinen Briefen aus Irland veröffentlicht wurde. Havlíček hat jedoch — ebenso wie sein ehemaliger Kollege Hartmann — diese Vorlage hie und da verändert, ihr eine dichterische Komposition gegeben, einen spezifisch tschechischen Kolorit und auch eine progressive politische Tendenz, in der Allegorie verborgen. — Im Gegensatz zu seinen Vorläufern versucht der Autor des Artikels die unstreitigen Verdienste Hartmanns um eine humoristisch-satirische Version dieser Geschichte anzuerkennen, indem er aber ganz konkret die künstlerische Mitgift Havlíčeks analysiert und unterscheidet.

²³ Felix Vodička, *Havlíčkův boj veršem a satirou*, Praha 1952.

²⁴ *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*. Praha 1960.

²⁵ Viz Ferdinand Strejček a jeho výklady o „baládách“ obrozenských, např. v publikaci *Humorem ke zdraví a síle národa*, Praha 1936. Citované pasáže z Havlíčkova Krále Lávry podle edice Jaromíra Běliče v Národní knihovně, Praha 1950 (Karel Havlíček, *Básnické dílo*).

